

cen tím, že zůstavitel za svého života prodal žalovanému kupní smlouvou ze dne 17. května 1918 svou usedlost za kupní cenu 14.000 K, ač prý usedlost ta měla v době prodeje nejméně cenu 150.000 Kč. Z toho dovozovali žalobci v žalobě, že právní jednání, jímž zůstavitel postoupil žalovanému usedlost, jest koupí smíšenou s darováním, při čemž hodnota daru vyplývá z rozdílu mezi skutečnou cenou usedlosti v době předání 150.000 Kč a mezi kupní cenou 14.000 Kč. Žalobci odporují tomuto darování, opírajíce žalobní nárok o předpis § 951 obč. zák., jenž stanoví, že vpočítají-li se při určení povinného dílu darování, jež učinil zůstavitel před svou smrtí (§ 785 obč. zák.), avšak pozůstalost nestačí k jeho uhrazení, může zkrácený nepominutelný dědic žádati na obdarovaném vydání daru ke krytí toho, co se na něho nedostalo. Obdarovaný může ovšem zabrániti tomuto vydání daru tím, že zaplatí, co chybí. Je-li však — jak tomu jest v souzeném případě — obdarovaný, t. j. žalovaný, sám nepominutelným dědicem a tudíž oprávněn požadovati povinný díl, jest práv druhému jen potud, pokud by darováním obdržel více než povinný díl, který mu při započtení darů připadá. Ustanovení § 951 obč. zák., jímž mají býti chráněny zájmy zkrácených nepominutelných dědiců, nepředpokládá posloupnost podle posledního pořízení, nýbrž oprávnění k žalobě podle tohoto ustanovení přísluší zkrácenému nepominutelnému dědici i tehdy, jde-li — jako v souzeném případě — o zákonnou posloupnost dědickou. S hlediska tohoto zákonného ustanovení, jehož se žalobci v žalobě výslovně dovolávali, opírajíce o ně žalobní nárok, měly tudíž nižší soudy řešiti veškeré otázky sem spadající, totiž, zda jsou žalobci nepominutelnými dědici, zda a pokud zahrnuje v sobě kupní smlouva ze dne 17. května 1918, kterou předal zůstavitel za živa svou usedlost žalovanému, darování, k němuž lze přihlížeti při výpočtu povinného dílu, zda tímto darováním byl povinný díl vůbec nebo do jaké míry zkrácen, pokud se týče zda a o kolik obdržel žalovaný, jsa sám nepominutelným dědicem, oním darováním více, než by činil povinný díl, který by mu při započtení daru připadal, a zda a pokud se tudíž žalobci jako nepominutelní dědici mohou na žalovaném domáhati vydání daru za účelem uspokojení vypočteného povinného dílu. Nižší soudy se však s těmito rozhodnými otázkami vůbec nezabývaly, směšující zcela nesprávně otázku, jež je předmětem této rozepře, s otázkou, o kterou v souzeném případě podle žalobního přednesu vůbec nejde a o níž pojednávají ustanovení §§ 790 až 794 obč. zák., — totiž s otázkou, co se započítává či nezapočítává do dědického podílu při zákonné posloupnosti. Poněvadž se nižší soudy při svém nesprávném názoru nezabývaly s okolnostmi shora uvedenými, rozhodnými s hlediska § 951 obč. zák. pro řešení této rozepře, a neučinily v této příčině potřebná skutková zjištění, bylo dovolání vyhověti a podle § 510 c. ř. s. rozhodnouti, jak se stalo.

Čís. 12197.

Měl-li majitel hostince za povinnost odebíratí (podle starého závazku) pivo a kořalku z pivovaru vrchnosti a za to měl v pachtovním užívání za levný pacht panské pozemky, nemůže se majitel panství do-

máhati na majiteli hostince plnění jeho závazku, nemůže-li svůj závazek plniti, ježto řečené panské pozemky byly držiteli hostince přiděleny podle zákona ze dne 27. května 1919, čís. 318 sb. z. a n., jako dlouhodobému pachtýři a jemu do vlastnictví připsány.

(Rozh. ze dne 16. prosince 1932, Rv I 1836/31.)

Na nemovitosti (hostinci) čp. 24 v L. žalobců byl zapsán tento vklad: »Dle odstupní smlouvy ze dne 2. března 1810 vloženo právo zástavní za povinnost držitelů pivo a kořalku z kníž. důchodu d-ského odebíratí a vlastním potahem dovážeti.« Žalobci koupili hostinec čp. 24 trhovou smlouvou ze dne 21. září 1900. Žalobou, o niž tu jde, domáhali se žalobci na žalovaném majiteli panství D., by žalovaný byl uznán povinným podepsati žalobcům vkladnou listinu k výmazu řečeného závazku, jinak že se stane výmaz na základě pravoplatného rozsudku v tomto sporu. Oba nižší soudy žalobu zamítly, odvolací soud z těchto důvodů: Podle názoru odvolatelů mělo žalobě býti vyhověno proto, že pachtýři hostince čp. 24 odebírali dosud pivo od žalovaného z titulu knížecího dekretu ze dne 30. dubna 1787, že se sporná povinnost k odběru piva zakládá na právu výsostném a jen na poměru bývalé vrchnosti k poddaným, tedy na právu veřejném, kterážto povinnost zanikla následkem cí. patentu ze dne 7. září 1848 čís. 1180 sb. zák. soudních. Jde o reální břemeno zapsané pod položkou C 1 ve vložce čís. 24 pozemkové knihy pro kat. území L., spočívající v tom, že držitelé nemovitostí v této knihovní vložce jsou povinni odebíratí pivo a kořalku z knížecího důchodu D-ského a vlastním potahem je dovážeti. Závazek tento založen byl, jak ze zápisu samého plyne, smlouvou ze dne 2. března 1810. Na základě této smlouvy jest prokázáno, že manželé Jan a Ludmila F-ovi převzali hospodu pod čís. 24 na gruntě Jiřího P-a pozůstávající s přivtělenou zahrádkou od šenkýře Václava F-a za 750 zl. do vlastnictví i s břemeny pod č. 1—9 tam uvedenými a že pod č. 2 této smlouvy uvedena jest povinnost, »šenk piva a kořalky (který oboje z D-ských knížecích důchodní k šenku brátí a svým potahem bezplatně přivážeti povinny jsou), věrně a bedlivě obstarati.« »Knihovní vtělení přítomného zápisu« povoleno bylo úřadem D-ským dne 24. března 1810. Na základě smlouvy ze dne 30. června 1842 jest dále prokázáno, že Kateřina W-ová převzala tutéž nemovitost do vlastnictví od manželů Jana a Ludmily F-ových s břemeny pod č. 2 písm. a) až f) uvedenými, zejména též povinnost, »šenk pivný a kořalečný, který oboje vždy z D-ského knížecího pivovaru braly a na svůj náklad bez náhrady přivážeti nechat musejí a takový, jak jej obdrzejí, bez lichvy prodávati.« Smlouva tato má tuto doložku: »Ohledně šenku pivního a kořalečného, pak vrchnostenských polí, který při hospodě se vždy do libosti vrchnostenské jen dané jsou, se tento kontrakt potvrzuje. V zámku D. dne 21. října 1842. Josef Fürst von L. m. p.«. Odvolatelé se snaží ze smluv těchto odvoditi, že se závazek k odběru piva a kořalky zakládá v poměru bývalé vrchnosti a tudíž v právu veřejném, avšak neprávem. Soud odvolací právě z těchto listin a z knihovních výpisů zjišťuje, že sporný závazek založen byl smlouvou a že v knihách pozemkových byl zapsán již před vydáním

nového knihovního zákona ze dne 25. července 1871 čís. 95 ř. zák., ano i před vydáním cís. patentu ze dne 7. září 1848 čís. 1180 sb. zák. soudních. Žalovaní smlouvou ze dne 21. září 1900 převzali tudíž břemeno založené smlouvou ještě před vydáním cís. patentu právě uvedeného a zapsané i ve staré knize pozemkové, i v knize nové. Účinky vyvazovacího patentu se proto na závazek, o nějž tu jde, vztahovati nemohou a také nevztahují. Jde tu totiž o závazek soukromoprávní zřízený smlouvou, nikoliv o závazek prýstící z bývalého poměru poddanského. Na tom nic nemění doložka v obou shora citovaných smlouvách, že smlouvy ty se potvrzují úřadem D-ským a ke knihovnímu vtělení povolují, vždyť tu šlo přece sice o právo vrchnosti (šenk piva z D-ského pivovaru a právo dle libosti odejmouti propachtované pole), ale jen o právo založené smlouvou. A pokud jde o doložku, že »jak dlouho tedy šenk trvati bude držitelé takové vybejvání poddanské roboty osvobození zůstanou«, má se věc tak, že osvobození od konání poddanské roboty bylo podmíněno věrným plněním odběru piva a kořalky z D-ského pivovaru, nikoliv naopak. Tím, že poddanský poměr a roboty byly zrušeny, nebyl proto ještě zrušen závazek k odběru piva a kořalky. Nová břemena reální nemohou sice po vydání knihovního zákona z roku 1871 býti do pozemkových knih zapisována, avšak reální břemena založená před touto dobou a do knih zapsaná trvají dále, ač nejsou-li výhradně povahy veřejnoprávní, což v souzeném případě není.

N e j v y š š í s o u d uznal podle žaloby.

D ů v o d y:

Dovolací soud neshledává právní posouzení věci soudem odvolacím správným. Podkladem pro sporný právní poměr jsou listiny, na něž se odvolací soud odvolává, totiž smlouvy z 2. března 1810 a z 30. června 1842, pak výpisy z pozemkové knihy. Ani ve smlouvě z roku 1810 ani ve smlouvě z roku 1842 není smluvní stranou žalovaný ani jeho právní předchůdce. V první smlouvě smluvní strany »v poniženosti pro se jí, by přítomný zápis potvrzenej a tu zde patří bez další vědomosti a přítomnosti vtělen byl«, načež bylo »Knihovní vtělení přítomného zápisu povoleno od ouřadu panství D-ského«. Stejná pro sba o povolení knihovního zápisu jest i ve smlouvě z roku 1842 a schválení tu zní: »Ohledně šenku pivního a kořalečního pak vrchnostenských polí, který při L-ské hospodě se vždy do libosti vrchnostenské jen dané jsou se tento kontrakt potvrzuje. V zámku D. Josef Fürst von L.«. Ve smlouvě z roku 1810 převzali hospodu č. 24 manželé Jan a Ludmila F-ovi od Václava F-a do vlastnictví s břemeny pod č. 1 až 9 ve smlouvě uvedenými, mezi nimiž (jak správně uvádí odvolací soud) pod čís. 2 jest povinnost »šenk piva a kořalky (který oboje z D-ských knížecích důchodů k šenku bráti a svým potahem bezplatně přivážeti povinny jsou) věrně a bedlivě obstarati«, dále pod čís. 6 »Z těch k té hospodě ohledně i exeku tak dlouho jak při této chalupy šenk dobře držan bude pod a časnou činži dle dekretu od 30. dubna 1787 přináležejících 12 strychů pak u P-ské cesty čís. pop. 435 od dvora B-ského každoročně při sv. Havle 18 zl. do důchode D-ského tak sice

skládati, že kdyby jedenkráté od strany ouřadu, tudy zkrze jistou důležitost šenk odejmutý a za jinou stranou obrácen býti měl, tenkráté jim by pole odejmuté a jinému bedlivějšímu hospodáři dané býti se knížecí právo vyhražuje«, konečně v odstavci 2 jest uvedeno »... při čemž se upamatované činí, že ohledně šenku o této chalupy, jak dlouho tedy šenk trvati bude, držitelé takové k vybejvání podanské roboty osvobozené pozůstanou«. Ve smlouvě z roku 1842 převzala tudíž nemovitost Kateřina W-ová od manželů Jana a Ludmily F-ových s břemeny pod čís. 2 a) až f) uvedenými, tudíž stejnými, jak ve smlouvě z roku 1810 pod čís. 1 až 9 vypsána jsou. V této smlouvě na místo »ouřad«, o němž jest psáno ve smlouvě z roku 1810, že by mohl šenk odejmouti, stojí »ouřad D-ský«, dále jest tam uvedeno doslovně: »..... a tak dlouho dokavade v tomto pivní a kořalečný šenk se povede od vybejvání domkářské roboty vysvobozena býti má, kdyby ale dnes neb zejtra šenk v tomto obydlí přestal, ona povina bude tak jak jiný domkáři zásy robotu řádně na ji vykazovaným místě vykonávati.« Odstavec o šenku b) zní doslovně takto: »Šenk pivný a kořalečný který oboje vždy z D-ského knížecího pivovaru a vynopalny braly a na svůj náklad bez náhrady převáželi nechat musejí a takový jak jej obdrzejí, bez lichvy prodávati«. V odstavci F, kde zmínka jest o dočasném nájmu vrchnostenských polí, se odvoláváno na »dekret od 30. dubna 1787«. Z obou těchto smluv a zejména z odstavců jejich výslovné tu uvedených jest dovozovati, že závazek žalobců vložený pod C 1 ve vložce čís. 24 kat. území L. na hostinci čp. 24 znějící: »sine presentato. Dle odstupní smlouvy z 2. března 1810 vloženo právo zástavní za povinnost držitelů pivo a kořalku z kníž. důchodu d-ského odebíratí a vlastním potahem dovážeti« jest závazkem založeným vlastně na knížecím dekretu z 30. dubna 1787, a to závazkem, v němž na jedné straně stojí knížecí vrchnost, na druhé straně pak poddaný robotník (od roboty domkářské pokud panské pivo a kořalku řádně šenkovati bude, osvobozený). Uvedený knížecí dekret z 30. dubna 1787 nebyl stranami soudu předložen a nelze proto bezpečně přezkoumati právní povahu závazku majitelů hostince čp. 24 v L. odebíratí pivo a kořalku z panského důchodu a je vlastním potahem dovážeti. Nelze proto s bezpečností usuzovati, zda tato povinnost zanikla vydáním císařského patentu ze dne 7. září 1848 čís. 1180 sb. z. soudních. Pro případ, že tento zánik nastal, bylo by ovšem bezvýznamným, že bylo do nové pozemkové knihy zapsáno břemeno neplatné, které tímto zápisem platnosti nabýti nemohlo. To platí ovšem i o tom, že nynější žalobci kupní smlouvou ze dne 21. září 1900 výslovně břemeno to na vědomí vzali a převzali. Z obou uvedených smluv z roku 1810 a 1842 i ze smlouvy z roku 1900 a z knihovních zápisů však vysvítá, že položky C 1 a 2 v pozemkové knize ve vložce čís. 24 zapsané souvisejí a vzájemně se doplňují, tak, že za povinnost odebíratí pivo a kořalku z knížecího pivovaru D-ského držitelé hostince mají v pachtovním užívání za levný pacht dvanáct strychů panských pozemků. Zníť položka C/2 takto: »Pres 27/10 1842 čís. 237. Dle trhové smlouvy z 30. června 1842 vkládá se právo zástavní za povinnost držitelů z vrchnostenského pole, které dekretem knížecím od 30. dubna

1787 ve výměře 12 strychů tak zvané u P-ské cesty č. parc. 553 od dvora B. pod časnou činží od 18 zlatých bez udání měny, která každoročně při sv. Havle do důchodu D-ského se platí, na tak dlouho přiděleno jest s tou výminkou, že kdyby dnes nebo zejtra úřad D-ský skrze jistou a důležitou příčinu, pak že by v šenkování piva a kořalky držitelé nedbanliví byli, pivní a kořaleční šenk od tohoto čísla čp. 24 odejmouti a na jinou stranu v L. obrátiti chtěl a zapotřeby uznal obrátiti sobě knížecí úřad D-ský to právo vždy vyhrazuje, poněvadž to pole na tak dlouho přiděleno jest, jak dlouho při té chalupě šenk provozován býti moct bude». Jde tu tedy o plnění vzájemné, které jedno na druhém závisí. Žalovaný však není již vlastníkem pozemku, který byl dán vlastníkům hostince čp. 24 v L. v pachtovní užívání od dvora B., poněvadž pozemek ten byl podle zjištění nižších soudů žalobci Ladislavu P-ovi jako dlouhodobému pachtýři podle zákona ze dne 27. května 1919 čís. 318 sb. z. n. přidělen a po zaplacení přejímací ceny do vlastnictví připsán. Žalovanému není z tohoto důvodu možno, by za odebrání piva a kořalky žalobcům plnil vzájemný svůj závazek jim slíbený za šenkování piva a kořalky od něho odebírané. Proto žalovaný, nemoha sám svůj vzájemný závazek plniti, nemůže od žalobců vzájemné plnění požadovati, a proto břemeno žalobců po právu netrvá i když nezaniklo již vyvazovacím patentem. Žalovaný také, nejsa vrchností k tomu oprávněnou, nemůže žalobcům odejmouti právo šenk provozovati a nemůže jim po odejmutí tohoto práva ukládati robotu, o níž v oněch starých smlouvách z doby před rokem 1848 byla řeč. Příčilo by se dobrým mravům a proto podle § 879 obč. zák. neplatné by bylo ustanovení, když žalobci by byli povinni závazek plniti, i když vzájemné plnění (laciný pacht pole) by nadále nedostávali. Pokud z oněch starých smluv bylo by lze vyvozovat nerovnost práv a závazků držitelů hostince s jedné strany a majitelů panství se strany druhé, jest tuto nerovnost klásti na vrub poměru poddaného k vrchnosti, tedy poměru dnes již zmizelého a při rovnosti práv občanů ústavní listinou zaručené jest veškeré výhody ze zaniklého poměru poddanského pokládati za neplatné. Z těchto důvodů nejvyšší soud uznal právní názor odvolacího soudu nesprávným a návrhu žalobnímu jako odůvodněnému vyhověl.

Čís. 12198.

Byla-li pohledávka, krytá kauční hypotekou, přikázána, ač jest ve sporu, k hotovému zaplacení, aniž tomu bylo dlužníkem nebo zadnějšími hypotekárními věřiteli, pokud v úvahu přicházejí, odporováno, nabyt tento příkaz pravomocí.

Nebylo-li uložení na úrok (neprávem) provedeno ohledně jistinné pohledávky, nemůže to býti na újmu oprávněnému nároku věřitele, aby na úrok byla uložena částka, připadající z nejvyššího podání na kauci pro další vedlejší závazky, není-li jejich výše dosud určiteina, poněvadž není dosud ukončen spor o jistinnou pohledávku.